

Gewogen en niet bedrogen.

door Willy Geets

Tot voor enige tijd was een munt letterlijk zijn gewicht in goud waard. Iedereen vertrouwde erop dat de door de overheid gestempelde schijfjes edelmetaal voor een vastgestelde waarde van hand tot hand konden gaan. Soms was dat vertrouwen niet gerechtvaardigd; op verschillende manieren konden oneerlijke lieden hun kwalijke praktijken uitoefenen. Hagemunters, valsemunters en muntschenners zorgden voor een hoeveelheid minderwaardige munten, groot genoeg voor één ieder om op zijn hoede te zijn. Met name de muntschenners konden door de handmatige productie hun slag slaan, door een klein stukje van de rand van de onregelmatig gevormde munten af te halen (snoeien).

Bedrog kon men voorkomen door een toestel aan te schaffen, waarmee de munten gewogen konden worden. In de loop der eeuwen zijn hiervoor verschillende toestellen uitgevonden. De Romeinen wogen hun munten met losse muntgewichten, terwijl de Germaanse stammen in de zevende eeuw fijne balansen met vermoedelijk een goede standaardmunt als gewicht gebruikten voor het wegen van de gouden munten. De Karolingische

tijd wordt op numismatisch gebied gekenmerkt door een zilveren standaard; gouden munten kwamen in de omloop niet voor. Uit deze tijd zijn geen weegtoestellen bekend. Na de herintroductie van gouden munten door Florence rond het midden van de dertiende eeuw volgden al spoedig diverse vorsten en steden het Italiaanse voorbeeld. De noodzaak om de waardevolle gouden munten te wegen werd groter, zodat er weer balansen en losse muntgewichten werden geproduceerd. Naarmate het aantal gouden munten in de omloop groter werd, nam de behoefte aan een doosje om balans en blokjes samen in op te bergen toe. In de loop van de vijftiende eeuw circuleerden er zoveel verschillende goudstukken dat de doosjes te klein werden en de overzichtelijkheid afnam. De oplossing hiervoor was de introductie van een nieuw type doosje met afzonderlijke vakjes voor de blokjes en een uitsparing voor de balans. Dit zou tot het begin van de negentiende eeuw de hoofdvorm blijven.

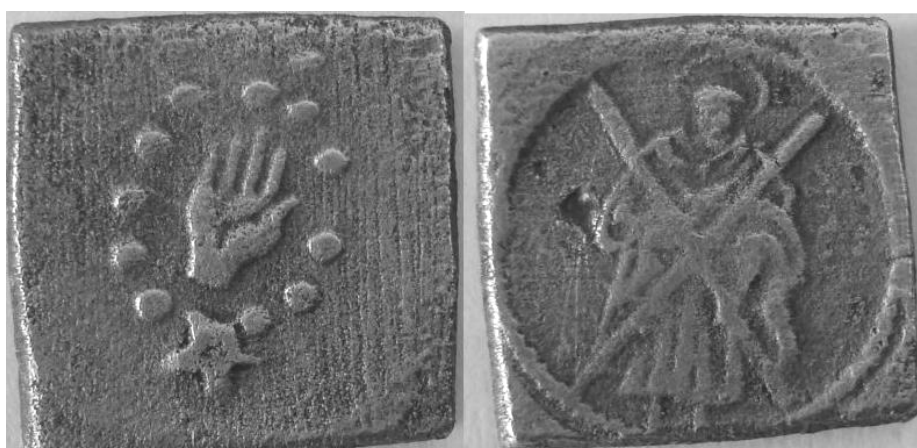
Door de grote behoefte aan dit soort muntgewicht dozen waren er vanaf het begin van de zestiende eeuw veel muntgewicht makers actief. Aanvankelijk was Antwerpen de stad van muntgewicht fabricage in de Nederlanden; na 1585 werd dat Amsterdam. De productie van dozen liep parallel met de hoeveelheid gouden munten in de omloop: veel goudstukken betekende een grote productie, weinig of geen gouden munten zorgden voor

een daling in de productie. Na de muntsanering van het midden van de negentiende eeuw viel het doek voor de muntgewichten en hun makers definitief. Door de technische vooruitgang - de munten waren mooi rond - kon met het blote oog gezien worden of een munt gesnoeid was; een muntgewicht doos was daardoor niet meer nodig.

Naast de muntgewicht dozen hebben verschillende andere weegtoestellen de mens gediend. De handbalans, de knijpunster, de wipbalans en de zogenaamde 'spring-intoposition' zijn toestellen die meestal slechts gedurende een korte periode zijn gebruikt. Wie niet de beschikking had over één van deze toestellen, kon terecht bij de wisselaar om tegen provisie de munten te laten wegen en wisselen. Uiteindelijk had men dus slechts één keus: (de munt) GEWOGEN OF (de mens) BEDROGEN.

Uit “Gewogen of bedrogen. Het wegen van geld in de Nederlanden” door M Huiskamp en C de Graaf, 1994, Rijksmuseum Het Koninklijk Penningkabinet, en bewerkt door de auteur.

De geïnteresseerde lezer kan niet voorbij gaan aan reeds eerder verschenen artikels over dit onderwerp in het “Rode Boekje” van juni 2008 (nummer 49), van juli 2008 (nummer 50) en van oktober 2008 (nummer 53).

In het EGMP-jaarboek 1986 verscheen een interessant artikel : “Enkele Zuid-Nederlandse imitaties van Amsterdamse muntgewichtdoosetiketten” door Arent Pol.

